

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST

8. april, Svetski Dan Roma u Srbiji

Za Rome je 8. april važan datum. Želimo da jos jednom pozovemo organe vlasti u Srbiji na odlučnije korake u realizaciji Nacionalne strategija za socijalnu integraciju Roma u Srbiji I Akcionog plana za Rome iz poglavlja 23, procesa pridruživanja Evropskoj Uniji.

Srbija ne može uspeti u svojim planovima bez odlučne I nedvosmislene akcije u borbi protiv latentnog rasizma i diskriminacije, jer je to uzrok njene neefikasnosti. Nacionalna strategija za Rome , kao, uostalom i bilo koji strateški dokument, podrazumeva formiranje društvenog konsenzusa o značaju osnovnih pitanja koja se strategijom stavljaju na dnevni red. Država Srbija mora vrlo jasno i glasno da podigne svoj glas i da pokrene svoje mehanizme zaštite svih građana protiv diskriminacije u svim oblastima života, onako kako je zapisano u njenim zakonima. Međunarodne institucije moraju, takođe, da osiguraju potpunu praktičnu primenu međunarodnih normi I konvencija protiv rasno motivisanih politika I postupaka uperenih protiv najveće evropske manjine, Roma. Romi u Srbiji žele u ovoj 2017 godini, jasno usvojen akcioni plan za usvojenu Strategiju I još jasnije određena finansijska sredstva I odgovornost nadležnih organa. Krajnje je vreme da se u Skupštini Srbije stave na dnevni red pitanja stanja romske zajednice u Srbiji I da se sa tim u vezi postigne I podstakne društveni konsenzus oko toga. Romi ne traže I ne žive na račun drugih gradjana Srbije. Romi traže, isto ono, što su drugi dobijali mnogo ranije I po više puta. Posao, pristojnije uslove stanovanja I šanse za prosperitet I razvoj.

***

Ne želimo da se i ove godine bavimo ispraznim svečarenjem. Želimo da ovom prilikom podsetimo javnost na značaj 8. aprila tako što ćemo ukazati na samo neke datume i žene i muškarce koji su značajni međaši u teškoj istoriji društvene emancipacije Roma.

S kraja XIX veka Lazar Naftanaila je pozvao rumunske Rome u „Asocijaciju bratstva novih farmera“ („Infratirea Neorustica“). U Bugarskoj su 1905. i 1906. godine održani sastanci na kojima su predstavnici Roma uputili peticiju Parlamentu kojom se zahteva da se Romima vrati, oduzeto, izborno pravo. Student Pravnog fakulteta u Beogradu Svetozar Simić (Rom iz Beograda) pokreće list „Romano lil“, smatrajući da će ovako pomoći osnivanju romskih organizacija. Objavljena su tri broja. Više nije bilo para. Godine 1933. u Bukureštu je Grigorije Nikolesku sazvao kongres radi osnivanja međunarodne organizacije Roma. U Sovjetskom Savezu je 1925. godine osnovano dobrovoljno društvo „Sveruska unija Cigana“, koje su vodili Andrej Taranov i Ivan Rom-Lebedev. Unija je raspuštena 1928. godine. No, to nije uticalo kulturne, socijalne i obrazovne aktivnosti koje su tada započete i koje su nastavljene sve do promene državne politike 30-ih godina, jačanjem Staljinove

diktature i ruskog nacionalizma. U zemljama Zapadne Evrope slične aktivnosti nisu postojale sve do Drugog svetskog rata.

U Mađarskoj je 1958. godine osnovan Savez Roma. Potom se i u mnogim evropskim državama osnivaju slične organizacije.

Posle 1945. godine većina evropskih vlada nije preuzela deo odgovornosti za zločine počinjene tokom vladavine nacističkog režima. Naročito su u Nemačkoj Romi (to jest većinom Sinti) bili ignorisani u procesu nadoknade žtvama nacističkog progona i holokausta. Zbog toga i već postojeće diskriminacije osnovane su prve organizacije Sinta početkom 50-tih godina u Nemačkoj, čiji je glavni cilj bio da pomognu onima koji su preživeli nacistički pogrom da povrate prava na nadoknadu i da im pruže podršku tokom suđenja njihovim bivšim mučiteljima. docnije, one su proširile svoju aktivnost na borbu za građanska prava i socijalnu jednakost Sintija.

Prekretnica u procesu romske emancipacije je bilo osnivanje Udruženja nejevreja progonjenih na rasnoj osnovi (Verband rassisch verfolgter nicht-Juden). Udruženje su osnovali Oskar i Vinzenz Rose 1956. godine. Iz ove asocijacije 1972. godine nastalo je Udruženje nemačkih Sinta (Verband Deutscher Sinti). Njihove lokalne i regionalne organizacije su 1982. godine formirale Centralni savet nemačkih Roma i Sinta (Zentralrat Deutscher Sinti und Roma).

Kao u Nemačkoj, i u Francuskoj je bilo pokušaja da se ujedine romske grupacije. Ionel Rotaru je, po dolasku iz Rumunije, u Parizu 1960. godine osnovao Svetsku cigansku zajednicu (Communauté Mondiale Gitane). Iz ove organizacije, koju je raspustila francuska vlada 1965. godine, nastao je Međunarodni ciganski komitet (Comité International Tzigane). Pod predsedništvom Vanka Roude, Komitet je svojim aktivnostima delovao na prevazilaženje postojećih barijere među samim Romima koje su nastale pod raznim nacionalnim i verskim uticajima. Komitet je uspostavio saradnju sa romskim organizacijama u drugim zemljama, kao što su: Ciganski savet u Velikoj Britaniji (osnovan 1966) i Nordijski romski savet u Švedskoj (osnovan 1973).

Komitet je 1971. godine preimenovan u Komiteto Lumniako Romano (Comité International Rom) i izdavao je časopis La Voix Mondiale Tsigane. Godine 1971. Komitet je formalno organizovao Prvi svetski kongres Roma. Do 1972. godine CIR je objedinjavao 23 međunarodne organizacije iz dvadeset jedne zemlje, uključujući Kanadu i Australiju.

Prvi svetski kongres Roma je održan u Čelsfildu (15 kilometara udaljenom od Londona), od 6. do 8. aprila 1971. godine. Ovo je bio prvi međunarodni susret Roma i tada je osnovana prva međunarodna romska organizacija. Kongres se smatra početkom koordinisanih napora na unapređenju prava i interesa Roma na međunarodnom planu.

Osnovni zadatak Kongresa je bio da se usvoji strategija organizovane borbe za svoja prava i održan je pod geslom „Stop rasizmu, diskriminaciji i progonima“. Kongresu su prisustvovali predstavnici iz 14 zemalja. Za prvog predsednika izabran je Slobodan Berberski. Usvojena je odluka da umesto reči Ciganin ubuduće zvanični etnički naziv bude Rom, što znači Čovek. Uspostavljena je saradnja sa Ujedinjenim nacijama, tačnije sa UNESCO-om.

Na kongresu su usvojene romska himna i zastava, kao simboli međunarodnog romskog pokreta. Zastava je nastala je od zastave koja je korišćena tokom kongresa u Bukureštu 1933. godine i zastave koju je koristio Međunarodni ciganski komitet u Francuskoj. Zastava je najpre bila plavo-zelena. Plava boja simbolizuje nebo, a zelena zemlju. Crveni točak dodat je naknadno kao simbol Indije, romske matične zemlje.. u Londonu od 6. do 8. aprila 1971. godine. Prihvaćena je pesma Ćelem-Ćelem (Gyelem, Gyelem) za himnu svih Roma sveta.

Odlukom Skupštine Ujedinjenih Nacija, 8. april je proglašen Međunarodnim danom Roma, kojim se obeležava godišnjica Prvog međunarodnog kongresa Roma.

Ovaj dan da podseća na početak međunarodne saradnje među Romima, kada je romski pokret dobio međunarodnu i socio-političku dimenziju. Na ovaj dan, učesnici proslave oživljavaju sjećanje na svoje socijalno poreklo, jezik, kulturu i na očuvanje identiteta. Na ovaj dan Romi jačaju svoje prijateljstvo i zajedništvo sa svim ljudima na svetu.

Komisija UN za ljudska prava u Ženevi, leta 1977. godine donela je rezoluciju po kojoj su Romi indijska istorijska, kulturna i jezička zajednica i shodno tome uživaju prava i zaštitu koje su utvrđene dokumentima Ujedinjenih nacija. Od tada je Međunarodna organizacija Roma počela da se obraća Ujedinjenim nacijama i njenim organima, zahtevajući da postane članica međunarodne zajednice i tražeći zaštitu od diskriminacije pripadnika Roma u svim zemljama u kojima žive. Takođe, Međunarodna organizacija Roma zahteva da Romi, kao pripadnici svoje etničke, kulturne, jezičke i socijalne zajednice, imaju pravo na svoj nacionalni i kulturni identitet, da imaju ravnopravan tretman u stvarima ekonomskog preduzetništva, kao i političkog angažmana.

U Ženevi je aprila 1978. godine održan Drugi Svetski kongres Roma. Na njemu su usvojeni Statut i rezolucije. Za predsednika je izabran Jan Cibula, lekar iz Berna.

Sait Balić, inženjer iz Niša (Jugoslavija), u svetu priznati borac za romska prava, izabran je za predsednika Svetske organizacije Roma na Trećem svetskom kongresu 1981. godine u Getingenu, u SR Nemačkoj. Od ovog kongresa, Svetska organizacija Roma intenzivno saraduje i sa Evropskim savetom u Strazburu.

Huan de Dios Ramirez Heredia, član Predsedništva Međunarodne organizacije Roma, od 1983. godine postaje član Evropskog saveta i pred ovom organizacijom često postavlja pitanje o pravnom i društvenom položaju Roma.

Četvrti svetski kongres Roma održan je u aprilu 1990. godine u Varšavi. Za predsednika je izabran dr Rajko Đurić, filozof, sociolog, novinar i pesnik iz Jugoslavije.

Peti svetski kongres Roma je održan 24.-30. jula 2000. godine u Pragu. Za predsednika je izabran dr Emil Ščuka.

***

Romi su kroz istoriju pod jako teškim uslovima davali doprinos svetskoj politici, kulturi i umetnosti. Evo nekoliko nasumičnih primera: Alfred Zinovec je, posle smrti Bruna Krajskog, bio kancelar Austrije; Džon Banjan je ušao u istoriju literature Engleske (njegovo delo Hodočasnikova putovanja jedno je od najviše prevedenih dela posle Biblije); Antonio Maćado je slavni pesnik Španije; Jona Budaja Deleanua Rumuni slave kao svog Homera; znameniti slikar Mića Popović je romskog porekla. Ne treba zaboraviti ni Čarli Čaplina, Jula Brinera, Avu Gardner, Antonia Banderasa, ni Federika Garsija Lorku, koji je tvrdio da je Ciganin pošto je napisao znamenitu knjigu pesama Ciganski romansero. Pridružuju se i: Đango Rajnhard, čuveni četvoprsti džez gitarist; Stefan Razvan, vladar kneževine Moldavije u XVI veku; Janika Balaž, muzičar; August Krogh, danski profesor zoofiziologije. Dobitnik Nobelove nagrade za medicinu 1920. godine; Sofija Kovalevska, prva velika ruska matematičarka, prva žena profesorka u severnoj Evropi, prva žena urednica naučnog časopisa; Žuselino Kubiček de Oliveira, bio je predsednik Brazila od 1956. do 1961. Za vreme njegovog mandata, Brazil je bio politički stabilan i ekonomski je napredovao. Njegova majka mu bila češka disidentkinja romskog porekla; Pablo Ruiz Picasso, jedan od najvećih slikara, vajara, crtača i grafičara 20. veka. Uz Žorža Braka, jedan je od osnivača kubizma; Rita Hejvort, najvoljenija američka glumica pin-ap boginja; Ser Majkl Kejn, glumac koji je odigrao više od sto filmskih uloga i koji je dobio sva važna umetnička priznanja (između ostalog, dva „Oskara“ i tri „Zlatna globusa“), sin majke kućne pomoćnice i oca nosača na ribljoj pijaci; Elvis Prisli, čiji preci su došli u Ameriku iz Nemačke u XVIII veku s prezimenom Presler. Pripadali su Sinti-narodu, poznatom kao „Crni Holanđani“ ...

Tihomir Đorđević, jedan od utemeljivača etnologije u Srbiji, je 1902. godine u Minhenu doktorirao sa disertacijom Cigani u Srbiji. Istraživao je život Roma.

Dodajemo i ime Trifuna Dimića, jednog od utemeljivača romologije. Iz njegovog ogromnog opusa izdajamo samo jedan mali deo (podaci o Trifunu Dimiću su preuzeti iz diplomskog rada Marine Ostojić, Stereotipska slika u Srbiji o kulturi Roma, koji je 2013. godine odbranjen na Filozofskom fakultetu u Beogradu). Na romskom i srpskom jeziku Dimić je objavio Antologiju usmene poezije (1979), Kletve, zakletve i bogoslove Roma (1984) i Narodnu romsku poeziju (1986). Preveo je na romski značajna dela svetske književnosti: Pisma nad pesmama iz Starog zaveta (1987), načinio je i prve prevode Novog zaveta, Sveto pismo, a zatim i celo biblijsko Petoknjžje i Ku'ran. Bio je pokretač i urednik naučno-stručnog časopisa Romologija. Ovaj časopis od 1989. godine izlazi na romskom i srpskom jeziku. Pokretač je časopisa za romsku kulturu i književnost Alav e romengo (Reč Roma) koji izlazi od 1994. godine. Na srpskom jeziku objavljene su mu zbirke pesama Vreme samoće, Stopala u prašini i studija Sveta Petka od Epivata do Jaša. Maticu romsku u Jugoslaviji je osnovao 1996. godine i bio je njen predsednik do smrti. Započeo je i projekat obrazovanja Roma na maternjem jeziku, sačinio je nastavni plan i program za predmet Jezik i nacionalna kultura Roma, koji je odobrilo Ministarstvo za prosvetu Srbije. Sam je napisao prvi Bukvar na romskom jeziku, pripremio je udžbenike i obučio nastavni kadar za izvođenje, tada fakultativne nastave na romskom jeziku.

Aleksandar Acković je jedan od osnivača Trećeg programa Radio Beograda.

Na Filozofskom fakultetu u Beogradu je, uz visoke ocene komisije i naučne javnosti, doktorsku disertaciju Protestantizacija Roma jugoistočne Srbije odbranio Dragan Todorović, docent Filozofskog fakulteta u Nišu.

Nekoliko decenija u Nišu vrlo uspešno deluje Niška romološka škola, slobodna grupa naučnika i istraživača koju predvodi Dragoljub B. Đorđević, profesor na Mašinskom fakultetu u Nišu. Do sada je Niška romološka škola objavila više desetina knjiga i više stotina naučnih članaka.

Znamo i to da, u ovom kratkom obraćanju, nije bilo mesta za pominjanje još mnogih, ne manje značajnih, ličnosti i važnih datuma i događaja.

Svim Romima i svim ljudima čestitamo nastupajući 8. april, Svetski Dan Roma.

OPRE ROMA!

Osman Balic

YUROM centar, Niš

05. aprila 2017. godine